

Gewelddadige Media en Agressie: Empathie als Moderator

Master's thesis

Utrecht University

Master's programme in Clinical Child, Family and Education Studies

Naam: H. Menapal

Studentnummer: 5484170

Begeleidster: Helen G.M. Vossen

Tweede beoordelaar: Marjolijn Vermande

Aantal woorden: 4075

Datum: 1-5-2018

Abstract

The existing literature has shown that there is a significant, but weak relationship between the consumption of violent media and subsequent aggressive behaviour. This may be due to the fact that individuals are susceptible to media effects in varying degrees. The aim of this study was to find out whether empathy plays a role in this sensitivity. Therefore the present study examined the moderating effect of cognitive and affective empathy in the relation between violent media consumption and aggressive behaviour. A total of 1029 adolescents in the age of 10 to 14 participated in this study. Results indicate that affective empathy does not weaken and cognitive empathy does not strengthen the relationship between violent media consumption and aggressive behaviour. To gain more insight into factors that moderate the relationship between violent media consumption and aggressive behaviour, additional research into other possible moderating factors is recommended.

Keywords: violent media, aggression, cognitive empathy, affective empathy

Gewelddadige Media en Agressie: Empathie als Moderator

Media spelen een dominante rol in het leven van jongeren en dagelijks besteden ze hier veel tijd aan (Marshall, Gorely, & Biddle, 2006). Alhoewel mediagebruik ook positieve effecten heeft en leerzaam kan zijn, is er de laatste tijd sprake van een toename van gewelddadige media (Bleakley, Jamieson, & Romer, 2012; Rideout, 2014; Smith, Lachlan, & Tamborini, 2003). Gewelddadige media verwijst naar media waarin agressieve en gewelddadige gedragingen voorkomen die gericht zijn op het schaden van anderen (Anderson, Bushman, Donnerstein, Hummer, & Warburton, 2015; Gentile, Saleem, & Anderson, 2007). Hierbij kan gedacht worden aan gedragingen zoals slaan en schoppen (directe agressie), schelden, roddelen en buitensluiting (indirecte agressie; Björkqvist, Lagerspetz, & Österman, 1992). Uit onderzoek blijkt dat in ongeveer 91% van de videogames die geschikt zijn voor kinderen van tien jaar en ouder, geweld voorkomt (Gentile, 2008). Ook blijkt dat men op televisie ongeveer 42 agressieve gedragingen per uur ziet (Coyne, Robinson, & Nelson, 2010). Geweld is dus veelvuldig aanwezig in de media en de maatschappij maakt zich zorgen over de negatieve gevolgen voor jongeren (Anderson et al., 2015).

Een van de mogelijke negatieve gevolgen van gewelddadige media is agressie bij jongeren en hier is veelvuldig onderzoek naar gedaan. Uit meta analytisch onderzoek blijkt dat blootstelling aan gewelddadige media gerelateerd is aan verhoogde agressie bij jongeren, echter is deze relatie niet heel sterk ($r = .18$; Greitemeyer & Mügge, 2014).

De zwakke relatie tussen gewelddadige media en agressie bij jongeren kan mogelijk verklaard worden aan de hand van de *Differential Susceptibility to Media Effects Model* (DSMM; Valkenburg & Peter, 2013). Dit model suggereert namelijk dat jongeren in verschillende mate beïnvloed kunnen worden door media. Zo kunnen persoonlijke factoren ervoor zorgen dat sommige jongeren gevoeliger zijn voor mediageweld dan anderen. Deze persoonlijke factoren werken dan als moderator en versterken of verzwakken de mediaeffecten bij individuen. Het is dus essentieel om bij de relatie tussen mediageweld en agressie van jongeren, onderzoek te doen naar moderatie-effecten. Een van de persoonlijke factoren die een rol kan spelen in de relatie tussen gewelddadige media en agressie is empathie. Empathie verwijst naar het begrijpen en ervaren van andermans emoties (Eisenberg & Fabes, 1990; Hoffman, 2001). Uit verschillende onderzoeken blijkt dat empathie negatief gerelateerd is aan agressie (Gini, Albiero, Benelli, & Altoè, 2007; Stanger, Kavussanu, & Ring, 2012; Mayberry, & Espelage, 2007). Door naar empathie te kijken zouden er mogelijke verklaringen gevonden kunnen worden voor het feit dat de relatie tussen gewelddadige media en agressie zwak is (Greitemeyer & Mügge, 2014; Valkenburg & Peter, 2013).

De rol van empathie bij de relatie tussen gewelddadige media en agressie kan bekeken worden vanuit de *disposition-content congruency hypothesis* (Valkenburg & Peter, 2013). Volgens de *disposition-content congruency hypothesis* hangen mediaeffecten af van de overeenkomst tussen media inhoud en iemands disposities (cognities, temperament, attitude enz.). Wanneer media inhoud overeenkomt met de disposities, zijn mediaeffecten groter, en wanneer disposities niet overeenkomen, zijn mediaeffecten kleiner (Klapper, 1960). Wanneer iemand van nature agressief is, heeft bijvoorbeeld blootstelling aan gewelddadig media een groter effect op hem. Vaak hebben individuen ook de neiging om media te gebruiken die overeenkomen met hun eigen disposities (Oliver, Kim & Sanders, 2006). Media die overeenkomen met eigen disposities worden sneller en efficiënter verwerkt, omdat het in de bestaande mentale schema's van de persoon past. Ook is er sprake van meer bekendheid bij de persoon als er gekeken wordt naar media die overeenkomen met disposities. Het gebruik van media die overeenkomen met de eigen gedachten en emoties, verhoogt plezier bij de gebruiker. Hierdoor wordt men gevoeliger voor de media inhoud en hebben de media een groter effect op de persoon (Reber, Schwarz, & Winkielman, 2004; Valkenburg & Peter, 2013). Eerder onderzoek naar jongeren met een agressieve persoonlijkheidstrekk heeft al ondersteuning geboden voor de *disposition-content congruency hypothesis*. Empathie kan ook beschouwd worden als een vorm van dispositie dat mediaeffecten kan versterken of verzwakken (Bushman, 1995). Empathie zou er bijvoorbeeld voor kunnen zorgen dat men minder of meer gevoelig wordt voor de nadelige effecten van gewelddadige media, echter is er tot op heden weinig bekend over de rol van empathie.

Verder wordt empathie over het algemeen als een eendimensionaal construct beschouwd terwijl het uit twee delen bestaat, hierdoor wordt niet altijd een relatie gevonden tussen empathie en agressie (Vachon, Lynam, & Johnson, 2014; Vossen, Piotrowski, & Valkenburg, 2017). Empathie kan worden opgedeeld in een affectieve en cognitieve component. Affectieve empathie verwijst naar het ervaren en delen van andermans emoties (Mehabrian & Epstein, 1972). Cognitieve empathie verwijst naar begrip van andermans emoties op basis van eigen mentale representaties (Preston & Hofelich, 2012). Onderzoek toont aan dat agressie bij jongeren gerelateerd is aan verminderde affectieve empathie (Lovett, & Sheffield, 2007; Shechtman, 2002). Aanvullend blijkt dat agressieproblemen vaak gerelateerd zijn aan tekorten in affectieve empathie, maar niet aan tekorten in cognitieve empathie (Blair, 2005; Dolan, & Fullam, 2004). Jongeren die hoog scoren op affectieve empathie kunnen goed de emoties van het slachtoffer voelen en zullen daarom minder snel agressie vertonen. Alléén begrip van andermans emoties leidt niet per se tot negatieve

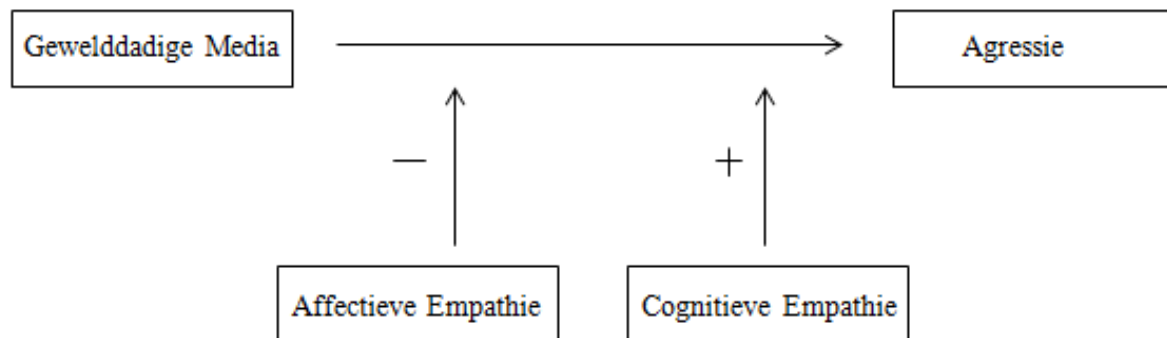
gevoelens bij je zelf en is daarom niet gerelateerd aan agressie (Vossen, Piotrowski, & Valkenburg, 2015). Verder toont onderzoek ook aan dat er een positieve relatie is tussen narcistische trekken en het vertonen van agressief gedrag (Washburn, McMahon, King, Reinecke, & Silver, 2004). Mensen met narcisme hebben vaak hoge mate van cognitieve empathie (Wai, & Tiliopoulos, 2012). Om iemand te kunnen manipuleren of uit te buiten moet men dus goed begrip hebben van andermans emoties zonder dat er sprake is van emotionele betrokkenheid met het slachtoffer. Tot slot blijkt ook uit neurologisch onderzoek dat er bij cognitieve empathie andere hersenstructuren actief zijn dan bij affectieve empathie (Nummenmaa, Hirvonen, Parkkola, & Hietanen, 2008; Shamay-Tsoory, Aharon-Peretz, & Perry, 2009). De besproken studies laten duidelijk zien dat bij empathie een cognitief en affectief deel te onderscheiden valt. Voor betrouwbare onderzoeksresultaten is het dus van belang om empathie niet als eendimensionaal construct te zien en om onderscheid te maken in een cognitieve en affectieve deel (Vossen et al., 2017).

Concluderend blijkt dat er veel onderzoek is verricht naar de relaties tussen agressie, empathie en gewelddadige media, maar is wetenschappelijk inzicht in het moderatie-effect van empathie nog schaars. Eerder onderzoek heeft al aangetoond dat verminderde empathie een verklarende factor is tussen blootstelling aan gewelddadige media en agressie bij jongeren (Bartholow, Sestir, & Davis, 2005). Echter is er nog weinig bekend over hoe individuele verschillen in empathie verandering brengen in de relatie tussen gewelddadige media en agressie bij jongeren. Het huidige onderzoek heeft als doel om hier meer inzicht in te verkrijgen en een bijdrage te leveren aan het onderzoeksveld. Zoals eerder besproken, is er ook weinig onderzoek dat een daadwerkelijk onderscheid maakt tussen affectieve en cognitieve empathie. Om de gaten in de bestaande literatuur te vullen, wordt in de huidige studie onderzocht of empathie de relatie tussen blootstelling aan gewelddadige media en agressie bij jongeren tussen de 10 en 14 jaar modereert. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in cognitieve en affectieve empathie en de media waarnaar gekeken worden zijn videogames en televisie. Met deze kennis kan men de groep jongeren identificeren die het meest kwetsbaar is voor het vertonen van agressief gedrag na gebruik van gewelddadige media. Hierdoor kunnen interventies gericht toegepast worden en wordt ook bekend of interventies de nadruk moeten leggen op het vergroten van affectieve empathie. Op basis van de besproken literatuur zijn de volgende hypothesen opgesteld:

H1: Affectieve empathie verzwakt de relatie tussen gewelddadige media en agressie bij jongeren.

H2: Cognitieve empathie versterkt de relatie tussen gewelddadige media en agressie bij jongeren.

Het conceptueel model behorend bij de opgestelde hypothesen is terug te vinden in Figuur 1.

Figuur 1. Conceptueel model

Methode

Participanten en Procedure

Om het moderatie-effect van empathie op de relatie tussen gewelddadige media en agressie te onderzoeken, is gebruik gemaakt van cross-sectioneel onderzoek met vragenlijsten. De gebruikte data voor de huidige studie komt uit een bestaand onderzoek van de Universiteit van Amsterdam. De dataverzameling is uitgevoerd door het TNS NIPO instituut en een deel van deze data is gebruikt voor de huidige studie. De populatie betreft Nederlandse jongeren van 10 t/m 14 jaar oud. De jongeren zijn verworven doormiddel van een online panel dat uit ongeveer 60.000 huishoudens bestaat, die representatief zijn voor Nederland. Voorafgaand aan het invullen van de vragenlijsten zijn de jongeren en één van hun ouders schriftelijk geïnformeerd over het onderzoek en is toestemming voor deelname gevraagd. De families hebben de vragenlijsten thuis ingevuld op een laptop, waarbij hun anonimiteit is gewaarborgd. Het is namelijk niet zichtbaar wie de vragenlijst heeft ingevuld. Na deelname aan het onderzoek, kregen de families punten die ze konden inwisselen voor verschillende prijzen, die beschikbaar gesteld waren door het onderzoeksbureau. Voor de huidige studie is alleen een deel van de vragenlijsten gebruikt die ingevuld zijn door de jongeren. Gegevens van de ouders zijn achterwege gelaten.

Verder bestond de originele steekproef waaruit de data voor het huidige onderzoek gehaald is, uit huishoudens met tenminste twee kinderen tussen de 10 en 14 jaar. Van de 1565 families die uitgenodigd waren, participeerden er 516, met in totaal 1032 adolescenten. De

steekproef van de huidige studie bevat 1029 jongeren van 10 t/m 14 jaar oud. Hiervan is 50.2% jongen en 49.5% meisje.

Meetinstrumenten

Agressie. Acht items van *Direct and Indirect Aggression Scale* (Bjorkqvist, Lagerspetz, & Kaukiainen, 1992) zijn gebruikt om directe agressie te meten. Een voorbeeldvraag is: *'Als ik boos ben op een andere jongere, dan sla ik die jongere'*. De vragen bestonden uit een 5-puntsschaal: nooit (1), bijna nooit (2), soms (3), vaak (4) en heel vaak (5). Een hoge waarde op de variabele correspondeert met een hoge mate van agressie. De schaal voor agressie heeft een hoge betrouwbaarheid (Cronbach's $\alpha = 0.92$).

Gewelddadige media. De vragenlijst *Direct Estimates of Television and Game Violence Exposure* (Fikkers, Piotrowski & Valkenburg, 2017) is gebruikt om het gewelddadige mediagebruik van jongeren te meten. Directe schattingen voor gewelddadige media worden vaak gebruikt en zijn valide en betrouwbaar (Fikkers et al., 2017; Vossen et al., 2017). Met een totaal van vier items hebben de jongeren de volgende vragen beantwoord: *'Hoe vaak kijk je Tv-programma's [speel je games] waarin geweld voorkomt?'*, *'Als ik zulke Tv-programma's kijk [games speel], doe ik dat ongeveer ... uur en ... minuten'*. De eerste vraag is meerkeuze (0 = nooit, 8 = 7 dagen per week) en de tweede een open vraag. Het aantal dagen per week en aantal uur zijn met elkaar vermenigvuldigd voor elk medium en vervolgens bij elkaar opgeteld. Hieruit ontstaat een variabele met het aantal uur gewelddadige media per week.

Empathie. De *Adolescent Measure of Empathy and Sympathy* (AMES; Vossen et al., 2015) is gebruikt om empathie te meten. Deze bestaat uit 12 vragen over cognitieve empathie (4), affectieve empathie (4) en sympathie (4). In dit onderzoek wordt sympathie niet meegenomen waardoor er acht vragen zijn met een 5-puntsschaal: nooit (1), bijna nooit (2), soms (3), vaak (4), altijd (5). Voorbeeldvragen zijn als volgt: *'Wanneer een vriend of vriendin bang is, word ik ook bang'* (affectieve empathie), *'Ik heb gemakkelijk door hoe anderen zich voelen'* (cognitieve empathie). Een hoge waarde op de variabelen correspondeert met een hoge mate van cognitieve/affectieve empathie. De schaal van affectieve empathie heeft een goede betrouwbaarheid (Cronbach's $\alpha = 0.72$) en de schaal van cognitieve empathie heeft een hoge betrouwbaarheid (Cronbach's $\alpha = 0.80$).

Covariabelen. Niet-gewelddadige media wordt meegenomen als covariabele om uit te sluiten dat resultaten beïnvloed worden door niet-gewelddadige media, in plaats van gewelddadige media (Busching et al., 2015). Niet-gewelddadige media is op dezelfde manier

als gewelddadige media gemeten, maar dan met vragen over het algemeen media gebruik. Om tot de variabele niet-gewelddadige media te komen, is het aantal uur gewelddadige mediagebruik afgetrokken van het totaal aantal uur mediagebruik. Ook leeftijd wordt meegenomen als covariabele, omdat gebruik van gewelddadige media met de leeftijd toeneemt (Valkenburg & Cantor, 2001). Tot slot is ook gender (meisjes = 0, jongens = 1) meegenomen als covariabele, omdat jongens in vergelijking met meisjes meer gebruik maken van gewelddadige media (Olson et al., 2007).

Statistische analyses

Om te onderzoeken of de relatie tussen gewelddadige media en agressie gemodereerd wordt door cognitieve en affectieve empathie, zijn een aantal stappen ondernomen. Allereerst is gekeken of de variabelen normaal verdeeld waren, of er sprake was van uitschieters en missende waarden. Aangezien gewelddadige en niet-gewelddadige mediagebruik uit open vragen bestonden, zaten er een aantal extreme waarden tussen. Extreme waarden zijn beschouwd als scores die de gemiddelde ± 3 keer de standaarddeviatie overschreden. Deze waarden zijn vervangen door de uitkomst van de volgende som: gemiddelde ± 3 keer standaarddeviatie. In totaal waren er 16 uitschieters bij gewelddadige media en 18 bij niet-gewelddadige media. De missende waarden op de schaal gewelddadige media (34 waarden bij games en 33 waarden bij tv) zijn vervangen met de waarde 0 (geen blootstelling aan gewelddadige media). Verder kwamen er op de schaal van niet-gewelddadige media 24 minwaarden voor, deze zijn gehercodeerd naar 0. Dit was het geval bij personen waarbij het aantal uur gewelddadige mediagebruik hoger was dan het aantal uur algemene mediagebruik.

Doormiddel van een bivariate pearson correlatie is gekeken of de variabelen van de analyses significant met elkaar samenhangen. Een multiple regressie is uitgevoerd (zonder toevoeging van de moderatoren) om te assumpties te controleren. Vervolgens is voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag een moderatieanalyse uitgevoerd via PROCESS.

Resultaten

Beschrijvende Statistiek

Uit de bivariate pearson correlatie blijkt dat er veel significante correlaties zijn tussen de variabelen. Zo is directe agressie significant positief gecorreleerd aan gewelddadige media en negatief gecorreleerd aan affectieve empathie en gender. In tabel 1 zijn de rest van de correlaties tussen de variabelen weergegeven, samen met de gemiddelden en standaarddeviaties.

Tabel 1

Gemiddelden, Standaarddeviaties en Pearson Correlatiecoëfficiënten (N = 1029)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4	5	6	7
1. Agressie	1.64	0.72	-						
2. GM	5.06	8.01	.28*	-					
3. Affectieve empathie	2.74	0.73	-.12*	-.13*	-				
4. Cognitieve empathie	3.28	0.77	-.007	.02	.46*	-			
5. NGM	16.19	14.12	.03	.008	-.08*	-.09*	-		
6. Gender			-.40*	-.36*	.32*	.12*	-.04	-	
7. Leeftijd	12.39	1.38	.02	.14*	.18*	.16*	-.02	-.03	-

Noot. * $p < 0.05$. GM = Gewelddadige media. NGM = niet-gewelddadige media. Gender: 1 = man en 2 = vrouw.

Hypothesetoetsing

Vooraf het toetsen van de hypothesen is een multiple regressie uitgevoerd om de assumpties te controleren. Hierbij was agressie de afhankelijke variabele en waren gewelddadige media en de controlevariabelen (leeftijd, gender en niet-gewelddadige media) toegevoegd als onafhankelijke variabelen. Uit de analyse blijkt dat dat assumpties lineariteit, normaliteit en homoscedasticiteit geschonden zijn.

Om de gestelde hypothese over moderatie-effecten te onderzoeken, is een moderatieanalyse doormiddel van PROCESS (model 2) uitgevoerd. De volgende variabelen waren onderdeel van het model: agressie (afhankelijke variabele), gewelddadige media (onafhankelijke variabele), affectieve en cognitieve empathie (moderatoren), leeftijd, gender en niet-gewelddadige media (controlevariabelen). Wegens schending van een aantal assumpties is gebruik gemaakt van de Bootstrap-methode. De verklaarde variantie van het model had een waarde van .18 en de F-waarde was 28.25. De resultaten van de analyse zijn weergegeven in tabel 2. Hieruit blijkt dat er een significant positieve relatie is tussen blootstelling aan gewelddadige media en agressie bij jongeren. Des te meer jongeren worden blootgesteld aan gewelddadige media, des te meer agressie ze zullen vertonen. Ook is er een significant negatieve relatie tussen de controlevariabele gender en agressie. De hypothese (H1) dat affectieve empathie de relatie tussen gewelddadige media en agressie bij jongeren verzakt, is verworpen. Dit geldt eveneens voor de hypothese (H2) dat cognitieve empathie de relatie tussen gewelddadige media en agressie bij jongeren versterkt.

Tabel 2

Moderatieanalyse met als Afhankelijke Variabele Agressie (N = 1029)

	<i>b</i>	BCI	<i>t</i>	<i>P</i>
GM	0.01	[0.008, 0.019]	4.79	<.001
Affectieve empathie	0.04	[-0.06, 0.07]	0.11	.910
Cognitieve empathie	0.03	[-0.03, 0.09]	1.11	.269
Cognitieve empathie x GM	0.0010	[-0.006, 0.008]	0.28	.781
Affectieve empathie x GM	-0.0015	[-0.009, 0.006]	-0.42	.677
NGM	0.0012	[-0.002, 0.004]	0.83	.406
Gender	-0.50	[-0.59, -0.41]	-10.88	<.001
Leeftijd	-0.01	[-0.04, 0.02]	-0.70	.487

Noot. * $p < 0.05$. GM = Gewelddadige media. NGM = niet-gewelddadige media. Gender: 1 = man en 2 = vrouw. BCI = Bootstrap confidence interval.

Aangezien affectieve en cognitieve empathie hoog met elkaar correleren (zie tabel 1), zijn er ook moderatieanalyses uitgevoerd waarbij cognitieve en affectieve empathie apart bekeken zijn. Dit bracht echter niet veel verandering in de resultaten. Affectieve empathie is wederom geen significante moderator ($b = -0.001$, 95% BCI [-0.008, 0.005], $t = -0.34$, $p = 0.73$). Hetzelfde geldt voor cognitieve empathie ($b = 0.003$, 95% BCI [-0.006, 0.007], $t = 0.12$, $p = 0.91$).

Discussie

In de huidige studie is onderzocht waarom de relatie tussen blootstelling aan gewelddadige media en agressie bij jongeren wel significant, maar niet sterk is (Greitemeyer & Mügge, 2014). Dit kan mogelijk verklaard worden doordat jongeren verschillen in de mate van empathie en daardoor meer/minder kwetsbaar zijn voor gewelddadige media (Valkenburg & Peter, 2013). Het doel van de huidige studie was om te onderzoeken of empathie een modererende rol heeft in de relatie tussen gewelddadige media en agressie bij jongeren.

Op basis van de bestaande literatuur blijkt dat het bij empathie essentieel is om onderscheid te maken tussen het cognitieve en affectieve component (Vossen et al, 2017). Onderzoek toont aan dat agressie bij jongeren gerelateerd is aan verminderde affectieve empathie. Jongeren die hoog scoren op affectieve empathie kunnen goed de emoties van het slachtoffer voelen en zullen daarom minder snel agressie vertonen (Lovett, & Sheffield, 2007; Shechtman, 2002). Op grond van deze gegevens werd verwacht dat affectieve empathie de relatie tussen gewelddadige media en agressie bij jongeren verzwakte (H1). Uit de resultaten blijkt echter dat deze hypothese is verworpen, jongeren met affectieve empathie zijn niet

minder kwetsbaar voor het vertonen van agressie na blootstelling aan gewelddadige media. Deze bevinding kan mogelijk verklaard worden doordat deze relatie lastig te onderzoeken is. Uit meta-analytisch onderzoek blijkt namelijk dat individuen die negatieve emoties van anderen delen en ervaren (affectieve empathie), een afkeer hebben van gewelddadige media (Hoffner & Levine, 2005). Daarom zijn de jongeren met affectieve empathie in de huidige studie waarschijnlijk in mindere mate blootgesteld aan gewelddadige media, waardoor er geen significant effect is gevonden.

Verder blijkt uit de literatuur dat agressieproblemen niet gerelateerd zijn aan tekorten in cognitieve empathie (Blair, 2005; Dolan, & Fullam, 2004). Alléén begrip van andermans emoties leidt niet per se tot negatieve gevoelens bij je zelf (Vossen et al., 2015). Ook blijkt dat narcistische mensen (die vaak agressief gedrag vertonen), hoog scoren op cognitieve empathie (Wai, & Tiliopoulos, 2012; Washburn et al., 2004). Om mensen te kunnen manipuleren of uit te buiten moet men dus goed begrip hebben van andermans emoties zonder dat er sprake is van emotionele betrokkenheid met het slachtoffer. Op grond van deze gegevens werd verwacht dat cognitieve empathie de relatie tussen gewelddadige media en agressie bij jongeren versterkte (H2). Uit de onderzoekresultaten blijkt dat deze hypothese eveneens verworpen is. Jongeren met cognitieve empathie zijn niet kwetsbaarder voor het vertonen van agressie na blootstelling aan gewelddadige media. Dit kan mogelijk verklaard worden doordat cognitieve en affectieve empathie meestal niet afzonderlijk van elkaar voorkomen (Hoffman, 1997; Shechtman, 2002). Bij sommige individuen kan er echter wel een aanwezigheid zijn van cognitieve empathie en niet van affectieve empathie (Shechtman, 2002). Uit de resultaten van de huidige studie blijkt dat affectieve en cognitieve empathie positief met elkaar samenhangen. Daarom moet er rekening mee gehouden worden dat hoge scores op cognitieve empathie kunnen samengaan met hoge scores op affectieve empathie. Dit zou ertoe kunnen leiden dat jongeren met cognitieve empathie geen/weinig agressie zullen vertonen na blootstelling aan gewelddadige media, omdat ze ook het leed van het slachtoffer ervaren. In vervolgstudies is het dus van belang om bij de moderatieanalyse te kijken naar jongeren waarbij cognitieve empathie aanwezig is en affectieve empathie niet of nauwelijks aanwezig is. De verwachting is dat cognitieve empathie dan wel de relatie tussen gewelddadige media en agressie bij jongeren versterkt.

Verder is het ook mogelijk dat er geen significant effect gevonden is in de huidige studie, omdat de hoeveelheid gewelddadige media waaraan de jongeren waren blootgesteld te laag was. Ook moet er in vervolgstudies rekening gehouden worden met het type gewelddadige media waaraan de jongeren zijn blootgesteld (Vossen et al., 2017). Geweld kan

namelijk voorkomen in de genre drama en horror, waarvan de een positief en de andere negatief samenhangt met empathie (Hoffner & Levine, 2005; Oliver, 1993). In de huidige studie is waarschijnlijk geen significante moderatie-effect gevonden doordat de participanten die hoog scoorden op empathie, in mindere mate zijn blootgesteld aan gewelddadige media. Omdat in genres zoals drama (waar empathische mensen van houden) ook geweld voorkomt, zou men in vervolgstudies gewelddadige media breder kunnen definiëren. Op deze manier zou men wellicht wel een moderatie-effect kunnen aantonen.

Een sterk punt van de huidige studie is dat er gebruik is gemaakt van een grote steekproef die representatief is voor de Nederlandse huishoudens. Ook is er een duidelijk onderscheid gemaakt tussen cognitieve en affectieve empathie, terwijl ze over het algemeen als één construct worden beschouwd. Verder is er ook gebruik gemaakt van vragenlijsten (voor agressie en empathie) met een goede/hoge betrouwbaarheid. Een minpunt is wel dat er participanten tussen zaten waarvan het aantal uur blootstelling aan gewelddadige media meer was dan het totaal aantal uur mediagebruik. Voor vervolgonderzoek kan dit voorkomen worden door bij de onlinevragenlijst een melding aan de participant te geven wanneer hij/zij een waarde invoert die niet klopt. Een ander minpunt is dat het om cross-sectioneel onderzoek ging, waardoor in de huidige studie geen uitspraken over causaliteit mogelijk waren. Verder is er voor het onderzoeken van gewelddadige media alleen gekeken naar videogames en televisie. Om een vollediger beeld te krijgen van gewelddadige media, wordt voor vervolgonderzoek ook aangeraden om naar meer soorten media onderzoek te doen waar geweld in voor kan komen (zoals filmpjes op sociale media, Netflix enzovoort).

Al met al heeft de huidige studie een essentiële bijdrage geleverd aan de bestaande literatuur, door aan te tonen dat cognitieve en affectieve empathie geen moderators zijn in de relatie tussen gewelddadige media en agressie bij jongeren. Op basis hiervan kan men op zoek gaan naar andere factoren die er wel voor zorgen dat jongeren meer/minder kwetsbaar zijn voor de negatieve effecten van gewelddadige media. Voor vervolgstudies kan er bijvoorbeeld gekeken worden naar sympathie als moderator. Terwijl je bij empathie zelf ook de emoties van een ander voelt, gaat het bij sympathie om 'voelen voor een ander'. Uit recent onderzoek blijkt ook dat jongeren die blootgesteld worden aan gewelddadige media zich minder bezorgd voelen om anderen, maar dat er geen sprake is van mindere mate van het delen en begrijpen van andermans emoties (Vossen et al, 2017). Doordat deze jongeren zich minder zorgen maken om anderen, kan het als gevolg hebben dat ze kwetsbaarder worden voor het vertonen van agressie. Meer inzicht in de factoren die jongeren meer/minder kwetsbaar maken voor gewelddadige media, kunnen goede insteekpunten vormen voor het ontwikkelen van nieuwe

interventies. De factoren die jongeren kwetsbaar maken kunnen aangepakt worden en de factoren die jongeren minder kwetsbaar maken kunnen versterkt worden, om zo agressie als gevolg van blootstelling aan gewelddadige media te verminderen.

Referenties

- Anderson, C. A., Bushman, B. J., Donnerstein, E., Hummer, T. A., & Warburton, W. (2015). SPSSI research summary on media violence. *Analyses of Social Issues and Public Policy, 15*, 4-19. doi:10.1111/asap.12093
- Bartholow, B. D., Sestir, M. A., & Davis, E. B. (2005). Correlates and consequences of exposure to video game violence: Hostile personality, empathy, and aggressive behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin, 31*, 1573-1586. doi:10.1177/0146167205277205
- Blair, R. J. R. (2005). Responding to the emotions of others: Dissociating forms of empathy through the study of typical and psychiatric populations. *Consciousness and Cognition, 14*, 698-718. doi:10.1016/j.concog.2005.06.004
- Björkqvist, K., Lagerspetz, K. M. J., & Österman, K. (1992). *Direct and indirect aggression scales (DIAS)*. Vasa, Finland: Abo Academi University.
- Busching, R., Gentile, D. A., Krahe, B., Möller, I., Khoo, A., Walsh, D. A., & Anderson, C. A. (2015). Testing the reliability and validity of different measures of violent video game use in the United States, Singapore, and Germany. *Psychology of Popular Media Culture, 4*, 97-111. doi:10.1037/ppm0000004
- Bushman, B. J. (1995). Moderating role of trait aggressiveness in the effects of violent media on aggression. *Journal of Personality and Social Psychology, 69*, 950-950. Verkregen op 30 oktober, 2017 van https://www.researchgate.net/profile/Brad_Bushman/publication/15726141_Moderating_Role_of_Trait_Aggressiveness_in_the_Effects_of_Violent_Media_on_Aggression/links/02bfe513125f8870ac000000.pdf
- Bleakley, A., Jamieson, P. E., & Romer, D. (2012). Trends of sexual and violent content by gender in top-grossing US films, 1950–2006. *Journal of Adolescent Health, 51*, 73-79. doi:10.1016/j.jadohealth.2012.02.006
- Coyne, S. M., Robinson, S. L., & Nelson, D. A. (2010). Does reality backbite? Physical, verbal, and relational aggression in reality television programs. *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 54*, 282-298. doi:10.1080/08838151003737931
- Dolan, M., & Fullam, R. (2004). Theory of mind and mentalizing ability in antisocial personality disorders with and without psychopathy. *Psychological Medicine, 34*, 1093-1102. doi:10.1017/S0033291704002028
- Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1990). Empathy: Conceptualization, measurement, and

- relation to prosocial behavior. *Motivation and Emotion*, *14*, 131-149.
doi:10.1007/BF00991640
- Fikkers, K. M., Piotrowski, J. T., & Valkenburg, P. M. (2015). Assessing the reliability and validity of television and game violence exposure measures. *Communication Research*, *9*, 1–27. doi:10.1177/0093650215573863
- Gentile, D. A. (2008). The rating systems for media products. *The handbook of children, media, and development* (pp. 527-551). doi:10.1002/9781444302752.ch23
- Gentile, D. A., Saleem, M., & Anderson, C. A. (2007). Public policy and the effects of media violence on children. *Social Issues and Policy Review*, *1*, 15-61. doi:10.1111/j.1751-2409.2007.00003.x
- Gini, G., Albiero, P., Benelli, B., & Altoè, G. (2007). Does empathy predict adolescents' bullying and defending behavior?. *Aggressive Behavior*, *33*, 467-476.
doi:10.1002/ab.20204
- Greitemeyer, T., & Mügge, D. O. (2014). Video games do affect social outcomes: A meta-analytic review of the effects of violent and prosocial video game play. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *40*, 578-589. doi:10.1177/0146167213520459
- Hoffman, M.L. (1997). The contribution of empathy to justice and moral judgement. In N. Eisenberg & J. Strayer (Eds.), *Empathy and development* (pp. 47–80). New York: Cambridge University Press.
- Hoffman, M. L. (2001). *Empathy and moral development: Implications for caring and justice*. New York: Cambridge University Press.
- Hoffner, C. A., & Levine, K. J. (2005). Enjoyment of mediated fright and violence: A meta-analysis. *Media Psychology*, *7*, 207-237. doi:10.1207/S1532785XMEP0702_5
- Klapper, J. T. (1960). *The effects of mass communication*. New York: Free Press.
- Lovett, B. J., & Sheffield, R. A. (2007). Affective empathy deficits in aggressive children and adolescents: A critical review. *Clinical Psychology Review*, *27*, 1-13.
doi:10.1016/j.cpr.2006.03.003
- Marshall, S. J., Gorely, T., & Biddle, S. J. (2006). A descriptive epidemiology of screen-based media use in youth: A review and critique. *Journal of Adolescence*, *29*, 333-349.
doi:0.1016/j.adolescence.2005.08.016
- Mayberry, M. L., & Espelage, D. L. (2007). Associations among empathy, social competence, & reactive/proactive aggression subtypes. *Journal of Youth and Adolescence*, *36*, 787-798. doi:10.1007/s10964-006-9113-y
- Mehrabian, A., & Epstein, N. (1972). A measure of emotional empathy. *Journal of*

- Personality*, 40, 525-543. doi:10.1111/j.1467-6494.1972.tb00078.x
- Moeller, T. G. (2001). *Youth aggression and violence: A psychological approach*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Nummenmaa, L., Hirvonen, J., Parkkola, R., & Hietanen, J. K. (2008). Is emotional contagion special? An fMRI study on neural systems for affective and cognitive empathy. *Neuroimage*, 43, 571-580. doi:10.1016/j.neuroimage.2008.08.014
- Oliver, M. B. (1993). Exploring the paradox of the enjoyment of sad films. *Human Communication Research*, 19, 315-342. doi:10.1111/j.1468-2958.1993.tb00304.x
- Oliver, M. B., Kim, J. & Sanders, M. S. (2006). Personality. In J. Bryant & P. Vorderer (Eds.), *Psychology of entertainment* (pp. 329–341). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Olson, C. K., Kutner, L. A., Warner, D. E., Almerigi, J. B., Baer, L., Nicholi, A. M., & Beresin, E. V. (2007). Factors correlated with violent video game use by adolescent boys and girls. *Journal of Adolescent Health*, 41, 77-83.
doi:10.1016/j.jadohealth.2007.01.001
- Preston, S., & Hofelich, A. (2012). The many faces of empathy: Parsing empathic phenomena through a proximate, dynamic-systems view of representing the other in the self. *Emotion Review*, 4, 24–33. doi:10.1177/1754073911421378
- Reber, R., Schwarz, N., & Winkielman, P. (2004). Processing fluency and aesthetic pleasure: Is beauty in the perceiver's processing experience?. *Personality and Social Psychology Review*, 8, 364-382. doi:10.1207/s15327957pspr0804_3
- Rideout, V. (2014). Learning at home: Families' educational media use in America. *Joan Ganz Cooney Center*, 1-55. Verkregen op 16 oktober, 2017 van <https://eric.ed.gov/?id=ED555586>
- Shamay-Tsoory, S. G., Aharon-Peretz, J., & Perry, D. (2009). Two systems for empathy: A double dissociation between emotional and cognitive empathy in inferior frontal gyrus versus ventromedial prefrontal lesions. *Brain*, 132, 617-627.
doi:10.1093/brain/awn279
- Shechtman, Z. (2002). Cognitive and affective empathy in aggressive boys: Implications for counseling. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 24, 211-222.
doi:10.1023/A:1023316712331
- Smith, S. L., Lachlan, K., & Tamborini, R. (2003). Popular video games: Quantifying the presentation of violence and its context. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 47, 58-76. doi:10.1207/s15506878jobem4701_4
- Stanger, N., Kavussanu, M., & Ring, C. (2012). Put yourself in their boots: Effects of

- empathy on emotion and aggression. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, *34*, 208-222. doi:10.1123/jsep.34.2.208
- Vachon, D. D., Lynam, D. R., & Johnson, J. A. (2014). The (non) relation between empathy and aggression: Surprising results from a meta-analysis. *Psychological Bulletin*, *140*, 751-773. doi:10.1037/a0035236
- Vossen, H. G. M., Piotrowski, J. T., & Valkenburg, P. M. (2015). Development of the adolescent measure of empathy and sympathy (AMES). *Personality and Individual Differences*, *74*, 66–71. doi:10.1016/j.paid.2014.09.040
- Vossen, H. G., Piotrowski, J. T., & Valkenburg, P. M. (2017). The longitudinal relationship between media violence and empathy: Was it sympathy all along?. *Media Psychology*, *20*, 175-193. doi:10.1080/15213269.2015.1121825
- Valkenburg, P. M., & Cantor, J. (2001). The development of a child into a consumer. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *22*, 61-72. doi:10.1016/S0193-3973(00)00066-6
- Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2013). The differential susceptibility to media effects model. *Journal of Communication*, *63*, 221-243. doi:10.1111/jcom.12024
- Valkenburg, P. M., Piotrowski, J. T., Hermanns, J., & Leeuw, R. (2013). Developing and validating the perceived parental media mediation scale: A self-determination perspective. *Human Communication Research*, *39*, 445-469. doi:10.1111/hcre.12010
- Wai, M., & Tiliopoulos, N. (2012). The affective and cognitive empathic nature of the dark triad of personality. *Personality and Individual Differences*, *52*, 794–799. doi:10.1016/j.paid.2012.01.008
- Washburn, J. J., McMahon, S. D., King, C. A., Reinecke, M. A., & Silver, C. (2004). Narcissistic features in young adolescents: Relations to aggression and internalizing symptoms. *Journal of Youth and Adolescence*, *33*, 247-260. doi:10.1023/B:JOYO.0000025323.94929.d9